

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 100:3

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijendijk, Dr K. Dijk, Prof. Dr V. Hepp, Drs C. Tazelaar en Dr B. Wielenga

Medewerker(s): Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Drs W. E. Engelkes, Harderwijk; Prof. Dr F. W. Groshede, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr P. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Delft; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; Dr J. Thijss, Middelburg; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Broekstraat 14, Amsterdam.

Druckers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Gies
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000

Abonnement: f125 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f9,— per jaar.

Advertentie: 35 cent per regel.

INHOUD: De Christelijke vrijheid IV. — Uit de Schrift: Mijn Liefde (Hoofdst. 2:3). Kerkelijk Leven: Synode-Instrukken VIII; Het praesidium der Hoogereleeren; Het Rapport der Synodale Commissie over de Liturgie III. — Kerkelijk. — Uit het Politiek en Sociaal Leven: Nog eens Art. 30. — Kuyper-Bibliografie LXXXIII. — Wapenbeelden: In de school der wijkbegeerte. — Literatuur en Kunst: Marcellus Emants. — Zending en Evangelisatie: De theïetische en de antitheïetische (polemische) methode bij de prediking aan Mohammedanen IV (Sio). — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws. — Advertentie.

DE CHRISTELIJKE VRIJHEID.

IV.

De vrijheid van den christen.

In het eerste artikel is een nadere verklaring van de keuze van dit onderwerp gegeven. Het is niet ongewenscht, dat wij tegenover de valsehe vrijheid ons rekenschap geven van de waarachtige vrijheid, terwijl de aanraking met de ideële en materiele cultuur ons tot nadere formulering dwingt. In het tweede artikel is uiteengezet, wat wij onder vrijheid hebben te verstaan, en gewezen op het verschil tusschen de formeele en materiele wilsvrijheid van den mensch. Deze laatste, waarover het hier eigenlijk gaat, is de bekwaamheid tot alle goed en de onmogelijkheid om Gods wil te doen. Het derde artikel loopt hierover, dat de materiele wilsvrijheid door de zonde verloren is gegaan, maar door Christus wordt hersteld. Hij maakt ons vrij van de wet, d.i. van haar vloek en verdovende kracht, van de eeren en der onde bedeeing, en van het wellesisme van den farizeër. Deze vrijheid houdt tevens in, dat de Christen opnieuw, maar nu als kind aan de geboden van zijn vader, aan de wet gebonden is.

De vrijheid van den christen is dus allerminst losbandigheid.

Zij bestaat wel hierin, dat wij los zijn van den strengen eisch en den vloek der wet, doch dit betekent niet, dat Gods geboden voor Zijn kinderen geen kracht hebben. Zij zijn juist met hechte banden aan die ordinantiën des Heeren gebonden, en de wet is de regel des levens, waarnaar zij te wandelen hebben. Mits ge dien wandel zuiver verstaat. Hij is niet het loopen in een weg, waarin ge met geweld gedwongen wordt. Deze gehoorzaamheid is niet een juk, dat van buitenaf is opgelegd, en nu als een ijzeren lust op onze schouders drukt, doch de volbrenging van de geboden des Heeren door Zijn kinderen moet uit hun hart opkomen. Zij is de ontplooiing van het beeld Gods in hen. Zij is een werk der liefde, die door den Heiligen Geest in de harten is uitgestort, want de liefde is de vervulling der wet. Een christen is dus niet door uitwendigen dwang, maar innerlijk in zijn ziel aan de wet des Heeren verbonden, en in zijn hart ligt het aanrakingspunt. Hiermede komen wij op het terrein der conscientie. Daar ligt de hand aan Gods bevel, en dit zal nog duidelijker worden, wanneer ik nog op iets anders wij. Voor ons christelijk leven heeft de Heere wel Zijn wet gegeven, maar in die wet zijn alleen de groote lijnen getrokken. De verschillende geboden bevatten slechts de hoofdbeginselen, en een regeling van allerlei bijzonderheden vindt ge in de Heilige Schrift niet. God heeft niet precies stap voor stap, en daad voor daad voorgeschreven, en wel weten we h.v. dat wij den sabbat door de rust van onze slaafsch werken moeten heiligen, doch wat nu op ieder punt geoorloofd of verboden is, lezen wij niet.

Dat wordt door sommigen als een leemte gevoeld. Er zijn christenen, die gaarne voor alle gevallen een aparten regel in Gods Woord zouden vinden, en liefst tot in de kleinste details zagen uitgestippeld, wat zij doen en laten moeten. Het zou, zoo meenen zij, veel gemakkelijker wezen, wanneer we ons gansche christelijk leven op schrift voor ons hadden, en iedere grens en elk lijntje nauwkeurig was aangewezen. Doch zulk een begeerte verradert zwakheid. Zulk een ideaal van wetgeving is geen ideaal-wetgeving, en getuigt van een slappe conscientie, en een innerlijk leven, dat arm is aan geestelijke kracht, en altijd leunt op een ander. Dit soort menschen gebruikt ook anderen

gaarne als hun conscientie, en steunen in hun gehoorzaamheid liefst op van buitenaf geöfenden invloed of dwang. Maar zulk een wet heeft de Heere ons niet gegeven. In de eerste plaats zou dan de Schrift nimmer een algemeen-menschelijk boek kunnen zijn, en haar betekenis voor een niet gering deel beperkt zijn gebleven tot den tijd, waarin ze geschreven is. Immers veranderen de gevallen, terwijl zelfs in eenzelfde tijd en in eenzelfde land de afgeleide normen verschillen naar gelang de plaatselijk-geestelijke en morele toestanden zijn. Ten tweede zou zulk een verzameling van regelen tekort doen aan de vrijheid van den christen, en de gehoorzaamheid slaan in onnatuurlijke boeien. Het werd dan een loopen in het gareel, niet vrijwillig, maar uit dwang, en dan gaat het schoone van de onderworpenheid te loor. En eindelijk heeft God een dergelijken eisch van gebod op gebod en regel op regel niet gesteld, omdat, gelijk zoo pas is opgemerkt, de vervulling der wet moet zijn de ontplooiing van het beeld Gods in ons, en uit het vernieuwde hart moet opkomen. Hoe minder uitwendige geboden, des te meer vrijheid. In den staat der heerlijkheid zal dan ook de uitwendige wet geheel wegvallen.

Wat vloeit hieruit nu voort?

Dat het vernieuwde hart een grootsche taak heeft. Of wil men, dat de verlichte en in het rechte spoor gebrachte conscientie geroepen is te kiezen. Dit kunnen wij nader verstaan, wanneer we ons even rekenschap geven, wat het geweten eigenlijk is. Het is niet, zooals soms wordt voorgesteld, een stem Gods in ons hart, want dan zou de conscientie onfeilbaar zijn, en in iederen mensch op gelijke wijze moeten spreken. Het geweten is ook niet een afzonderlijk vermogen, een afzonderlijke kracht in ons, doch het is de drang in den zondaar om zich te beoordeelen naar het inzicht, dat hij heeft in Gods wet. Het is „de actie van ons bewustzijn, toegepast op een bepaalde daad of een bepaald feit, dat zedelijke keur vroeg“¹⁾. Uit deze omschrijving volgt, dat voor een zuivere werking van de conscientie noodig is, in de eerste plaats, dat wij een recht inzicht hebben in hetgeen God van ons vraagt. Ons bewustzijn moet de geboden des Heeren zuiver bewaren, want is zijn kennis onzuiver of onwaar, dan dwaalt het geweten. Ten tweede vraagt een goed geweten een waarachtige voorstelling van de daad, die beoordeeld moet worden, en eindelijk is ook eisch, dat de eerste en tweede factor in harmonie met elkaar werken, en dus de daad recht gelooft worde aan den wil Gods²⁾.

Dit nu leidt tot de volgende conclusies.

De eerste is deze, dat er van een goed geweten alleen sprake kan zijn in Gods kind. Wel werkt de conscientie in vele kinderen der wereld op sommige punten nog tamelijk zuiver. Wel heeft God hun nog de zedelijke bezef van goed en kwaad gelaten, en zijn zij aan de algemeene normen niet vreemd. Wel gevoelen zij in 't algemeen genomen nog wat recht en onrecht, wat waarheid en leugen is, maar toch... hun verstand is verduisterd: het rechte inzicht in de wet ontbreekt, en van een goed oordeel is in den hoogsten zin des woords geen sprake. Dat is alleen mogelijk door de verlichting des Heiligen Geestes. Dat kan alleen, wanneer Hij de nevels deed opklaren, den wil omzette, de wonderen van Gods wet openbaar de, en het geweten verzoende. Doch, en zoo kom ik tot de tweede conclusie, die verzoening beteekent niet, dat de conscientie der geloovigen onfeilbaar is. Allermint! Hun conscientie kan dwalen, evenals die der ongeloovigen. Wel is daar de dwaling groot. Ondanks de werking der gemeene gratie; ondanks het feit, dat, Gode zij dank, een beroep op de conscientie in deze wereld nog niet lield is; ondanks vele uitwendig-zedelijke deugden van trouw en rechtvaardigheid, van waarheidszin en reinheid, die in de kringen, waar men

niet met God rekt, nog gevonden worden, oordeelt het geweten, dat de verlichting des Geestes mist, veelal niet zuiver, is er een verzwakking, ja, zelfs een toeschroefing van het geweten merkbaar. Zulk een dwaling komt bij Gods volk niet voor. Het wandelt niet in de duisternis, doch in het licht, hoewel het volle licht nog niet schijnt. Er zijn nog nevelen van zonde en dwaasheid. Wij kennen nog ten deele. Er zijn nog verborgen afdwalingen (Ps. 19:13). Wij kunnen verkeerd oordeelen, en de verlichte en verzoende conscientie is allermint een onfeilbare maatstaf. Maar daarom is ook, en dat is de laatste gevolgtrekking, de stelling van de ethische theologie onjuist, als zou het geloovig bewustzijn, en nader het geloovig geweten de kenbron zijn van Gods wil. Iets, wat feilbaar is, kan geen kenbron wezen.

Wat is nu de maatstaf van de conscientie?

Die is alleen het Woord Gods.

De Schrift beslist, en die alleen.

Aan die Schrift hebben wij ons te toetsen, en buiten hetgeen God ons geopenbaard heeft, kan niets ons in ons geweten binden. Hiermee nemen wij terstond positie tegenover tweeërlei macht, die het geweten aan banden wil leggen, en dies aan de vrijheid van den christen te kort doet. De eerste macht is de heerschappij van de kerk, gelijk we deze in de hiërarchie van Rome vinden. Rome stelt immers haar gezag tusschen de leken en het Woord Gods, en voor het roomsche kerklid is niet beslissend wat de Schrift gebiedt, maar wat de priester zegt. Hij alleen mag den Bijbel gebruiken. Aan hem alleen is de uitlegging toevertrouwd, en de leken zijn in hun conscientie aan de kerkelijke verklaring gebonden. Bovendien heeft Rome naast de Schrift aan de uitspraken en besluiten van concilies en pausen een even groote autoriteit toegekend, en ook deze decreten met goddelijk gezag bekleed. Voor deze wetten moet de gemeente zich buigen. Niemand mag er zich tegen verzetten. Van een individuele of plaatselijk-kerkelijke vrijheid is geen sprake, en de historie van inquisitie en vervolging heeft bewezen, hoe Rome voor geen middel is teruggedeeind om het geweten te dwingen te geloven en te aanvaarden, wat de kerk heeft bepaald.

Ons gereformeerd beginsel is anders.

O, zeker, er is wel een kerkelijke macht.

De kerk is ook geroepen de waarheid te belijden.

In haar midden mag geen willekeur heerschen, en wie tot haar behooren, moeten met de belijdenis instemmen, omdat deze accoord van gemeenschap is, maar deze macht van de kerk treedt niet dwingend op. Zij is een dienende macht. Zij oefent de tucht ook nimmer met geweld. Zij mag evenmin in afgeleide beginselen of middelmatige zaken den leden een juk opleggen, en in gevallen van zuivere gewetenskeuze onthoude zij zich van elke bindende uitspraak. En wanneer iemand in zijn conscientie, door het onderzoek van Gods Woord tot de overtuiging komt, dat de belijdenis dwaalt, zal de kerk nimmer hem haar confessie kunnen opdringen, doch is hij vrij die gemeenschap te verlaten, die naar zijn inzicht het spoor bijster is. Mits hij niet eische, dat de kerk hem dede of zich naar hem schikte. De vrijheid der geloovigen heeft de vrijheid der kerk niet op. Zij moet haar belijdenis handhaven; de dwalenden bestraffen; op den verharde van conscientie de tucht toepassen, en alle bandeloosheid weren. En wat de algemeene regelen der kerk aangaat, deze zijn tweeërlei. Wij kennen eerst die bepalingen, die rechtstreeks uit Gods Woord voortvloeien, en deze hebben natuurlijk bindende kracht. Prediking des Woords en bediening van het sacrament b.v. zijn niet aan ons believen of willekeur overgelaten, maar zijn goddelijke ordinantiën. Daarin bindt dus eigenlijk niet de kerk, maar de Heilige Schrift. En ten tweede zijn er die regelen, die wel uit de Schrift zijn afgeleid, en ook niet uit pure willekeur mogen op zij gezet en overtreden worden.

¹⁾ Kuyper, E. Voto, III. blz. 498 n.v.